

УДК 711.57

**Г. Л. Ковальська***кандидат архітектури,**доцент кафедри дизайну архітектурного середовища,**Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ*

## **РЕОРГАНІЗАЦІЯ МЕРЕЖІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У КВАРТАЛАХ ІСТОРИЧНОЇ ЗАБУДОВИ**

Анотація: у статті розглянуто основні етапи формування кварталів історичної житлової забудови та створення мережі навчальних закладів. Надано пропозиції стосовно подальшого розвитку мережі закладів освіти.

Ключові слова: історична забудова, мережа навчальних закладів.

До 1830-х років місто Київ мало розосереджену структуру. У проектах планування і забудови міста, розроблених архітекторами Л. Станзані та В. Беретті (1833, 1837 рр.), передбачалось подолання цієї роз'єднаності, організація планувальних зв'язків середмістя з іншими містобудівними утвореннями або з новими територіями. Значну роль у впровадженні регулярних принципів організації архітектурно-містобудівного середовища відіграла діяльність одного з найвідоміших тоді в Києві зодчих - Вікентія Івановича Беретті. Беретті був видатним представником архітектури класицизму і в своїй творчості послідовно дотримувався класицистичних принципів містобудівного мистецтва: регулярного розпланування вуличної мережі; чіткої ієрархії всіх складових елементів планувальної та об'ємно-просторової структури міста; підпорядкування забудови планувальним осям з організацією на їх перетині містобудівних акцентів. Втілення вказаних принципів допомогло утворити цілісну розпланувальну систему, що поступово об'єднала вільно розташовані у мальовничому ландшафті містобудівні утворення, з яких до того часу складався Київ. У XIX – на початку XX століть визначилась конфігурація багатьох кварталів історичної забудови міста [1].

На початок XX ст. прийшовся справжній бум житлового будівництва. Стабілізація політичної ситуації, розвиток промислового виробництва сприяли піднесенню економіки міста, зростанню чисельності його населення. Саме у цей період - з 1910 по 1914 роки - в Києві було побудовано близько 2 мільйонів квадратних метрів капітального житла. Практично в ті часи було створено архітектурне обличчя центру сучасного Києва [2]. Архітектура кінця XIX – початку XX ст. значною мірою дотепер формує стилістичні риси міста і, насамперед, його центральних районів, в яких вона задає композиційний лад архітектурно-просторового середовища. Одночасно з житлом та об'єктами

громадського обслуговування будувались і загальноосвітні навчальні заклади. На початку XIX ст. мережа закладів загальної освіти була досить простою, функціонували переважно одно-чотирикласні навчальні заклади, українці не мали жодної семикласної школи. Наприкінці XIX ст. кількість початкових шкіл України складала майже 96 % усіх загальноосвітніх шкіл.

На початку 30-тих років XX століття функціональна структура шкіл була відносно простою. Із загальношкільних приміщень передбачалися лише бібліотека і їдальня. Таке становище в шкільному будівництві збереглося і в перші повоєнні роки. Школи довоєнних часів будівництва існують і на сьогодні у деяких районах міста. Зазвичай такі школи в процесі експлуатації були дещо реконструйовані за рахунок прибудови необхідних для процесу шкільного навчання окремих приміщень, переважно спортивних та актових залів. Після 1934 р. у Києві розпочалася широкомасштабна реконструкція великих масивів забудови у центрі міста, споруджувались значні комплекси нових будинків адміністративного та житлового призначення. Однак будівництво житла велося у кварталах без врахування об'єктів обслуговування населення. Третину житлового фонду Києва було знищено під час другої світової війни. Також зруйновано велику кількість дитячих садків і шкіл. У школах, збудованих в 1950-60-ті роки у зв'язку з переходом до обов'язкової середньої освіти розширився склад навчальних приміщень, з'явилася нова група приміщень для трудового навчання та фізкультурно - спортивних занять.

За радянських часів, коли реконструювали та ущільнювали історичну забудову кварталів, будували і додаткові навчально-виховні заклади. Але заклади, споруджені в той період, не відповідають сучасним педагогічним положенням і архітектурно-містобудівним нормативам, тому потребують суттєвої модернізації. На сьогодні центральні райони міст з історично сформованою забудовою викликають найбільшу зацікавленість інвесторів при будівництві нового житла. В кварталах, де переважає 4-5-ти поверхова забудова кінця XIX – початку XX ст., будуються нові багатоповерхові житлові будинки. Існуючі навчально-виховні заклади в таких районах перевантажені.

Більшість дитячих закладів та шкіл центральної частини історичних міст збудована раніше 1950-х р. за іншими нормативами, площа їх ділянок значно занижена, не відповідає сучасним нормативам. Загальношкільні приміщення в таких будівлях не забезпечують сучасні потреби учнів у культурних заходах та заняттях спортом. Нове багатоповерхове житлове будівництво значно змінює кількість населення у мікрорайонах з історично сформованою забудовою. Відповідно, збільшується кількість дітей шкільного віку, що обумовлює значне перевантаження навчальних закладів. Проблему ускладнює демографічного

ситуація, позитивна динаміка народжуваності дітей в останні роки, що само по собі є надзвичайно важливим соціальним явищем.

Значний розвиток будівельних технологій останніх часів надав можливостей для проведення нового будівництва на територіях зі складними природними умовами. До зазначених районів в центрі міста можна віднести території зі складним рельєфом, які раніше вважались непридатними для заселення, тому історично не формувались як житлові [2]. Зведення багатоквартирних житлових будинків на таких територіях загострює проблему забезпечення мешканців навчально-виховними закладами, адже ці райони центральної історичної частини міста не формувались, як житлові, а набули цієї функції останніми роками, тому в багатьох з них взагалі відсутні школи та дитячі садки в радіусі доступності до нових житлових будинків.

**В даному випадку, на нашу думку, доцільно сформувати поблизу житла навчально-виховний комплекс для дітей та школярів 1-4 класів. Частину дитячих закладів невеликої місткості в подібних житлових кварталах доцільно розміщати у вбудовано-прибудованих приміщеннях нових житлових будинків. Для старших учнів найбільш ефективно на вільних (навіть відносно віддалених до 2000 м) територіях будувати нові кооперовані навчально-виховні комплекси або освітні кластери, в яких об'єднувати, школи, позашкільні заклади та частину закладів іншого громадського обслуговування, що дасть можливість створити повноцінний сучасний заклад освіти та культури і раціонально за рахунок кооперації використати земельні ресурси.**

Враховуючи те, що робочі площі існуючих будинків шкіл в декілька разів нижчі за нормативні вимоги і відсутні вільні території для розширення навчально-матеріальної бази за рахунок добудови нових навчальних блоків, тут можливі наступні напрямки: значне зменшення місткості при збереженні всіх ступенів навчання від першого до одинадцятого класів, або створення на базі існуючої навчальної будівлі початкової (1-4 кл.) чи основної (1-9 кл.) школи. Перший напрямок, на наш погляд, малоефективний, тому що сучасне дороге навчальне устаткування потребує рентабельного використання, яке можливе при великій кількості учнів. Таку школу також важко комплектувати досвідченими викладачами спеціалізованих предметів, особливо для старших класів, у зв'язку з тим, що у них буде незначне навантаження, а відповідно і зарплата. Невелика за місткістю школа ефективна лише на початковому ступені навчання, де викладач працює постійно з одним класом і немає потреби у спеціальному навчальному обладнанні. Тому в історичній частині міста з ущільненою забудовою більш доречно поблизу житла на базі існуючих навчальних будівель формувати початкову або базову школи. Для старших 5 –

11 або 10 – 11 класів пропонується будувати нову спеціалізовану школу-гімназію чи ліцей на вільній території, бажано не на далекій відстані від житла. Така школа може формуватись в комплексі з вищими навчальними закладами, громадськими центрами, науково-дослідними установами тощо. Перерозподіл ресурсів між освітніми закладами сприяє створенню нових освітніх можливостей, зокрема розвитку матеріально-технічної бази відповідно до сучасних вимог.

За сучасними нормативами кожна школа потребує великі площі загальношкільних приміщень, якими неможливо забезпечити навчальний заклад. Шляхом вирішення цієї проблеми може бути будівництво спільного міжшкільного культурно-спортивного комплексу для навчально-виховних закладів житлового району. Міжшкільний культурно-спортивний комплекс може включати такі великі за площею приміщення, як спортивний зал, басейн, актовий зал та інші, а також площинні споруди (стадіон). У вільні від навчання години ці заклади працюватимуть як позашкільні навчальні заклади, яких також не вистачає в центральній частині міста. Всі зазначені різнорівневі школи та початкові комплекси спільно з позашкільними закладами та відповідними громадського обслуговування житлового району доцільно об'єднувати в кластери та територіальні освітні округи, що надає максимальних можливостей для повноцінного навчально-виховного процесу.

#### Література

1. Історико-архітектурний та історико-містобудівний опорні плани Києва/ НДІТІАМ, 2001 р.
2. Генеральний план міста Києва на період до 2020 року. Основні положення / Інститут «Київгенплан» АТ «Київпроект». – [Чинний від 28.03.2002]. – К.: Київська міська державна адміністрація, 2002. – 69 с.

#### Аннотація

В статье рассмотрены основные этапы формирования кварталов исторической жилой застройки и создания на их территории сети учебных заведений. Даны предложения по дальнейшему развитию сети учебных заведений.

Ключевые слова: историческая застройка, сеть учебных заведений.

#### Abstract

In the article the main stages of residential neighborhoods historic buildings and creating on their territory a network of educational institutions. The proposals for the further development of the network of educational institutions.

Key words: historic buildings, network of educational institutions.